

Günther Schulz, Gisela-A. Schröder, Timm C. Richter, *Bolschewistische Herrschaft und Orthodoxe Kirche in Russland. Das Landeskonzil 1917/1918. Quellen und Analysen*¹. Lit Verlag Münster 2005, ss. 802

Prof. G. Schulz – inicjator przedsięwzięcia – zajmował się Kościołem prawosławnym w Rosji jeszcze we wschodnich Niemczech. Po zjednoczeniu kraju został dyrektorem Instytutu Kościołów Wschodnich Uniwersytetu w Monasterze (Münster). Skupił wokół siebie grono naukowców, którzy u źródeł przebadali przebieg i wyniki św. Soboru Kościoła Prawosławnego, który odbywał się w Moskwie w okresie przełomowym dla Rosji, od sierpnia 1917 r. do września 1918 r. w trzech sesjach; w sumie w 170 posiedzeniach. Okres ten obejmuje czasy rządu tymczasowego (Kiereńskiego) i przejścia władzy przez bolszewików. Olbrzymią zaletą książki jest dostarczenie do materiałów źródłowych Soboru; niektóre z nich publikowane są w ogóle po raz pierwszy, co pozwala lepiej zrozumieć zarówno sytuację wewnętrzną w Kościele, jak i warunki zewnętrzne, w których przebiegały obrady.

Wśród postanowień Soboru znajduje się ponowne ustanowienie patriarchatu, który został decyzją cara Piotra I zniesiony. Uczestnicy Soboru i Kościół uznali ten fakt za odzyskanie rangi i godności prawosławia w Rosji. Decyzją tą Sobór, a w ślad za tym Kościół prawosławny, uniezależnił się od władz państwowych. Za wszelkie decyzje wewnątrzkościelne – łącznie z tymi, które podejmował patriarcha – odtąd ponosiło się odpowiedzialność przed soborem. Sobór ujmował siebie jako gwaranta „samozarządzania i samostanowienia” Kościoła. Zapewne najważniejszym postanowieniem Soboru był koncyliarny (soborność) charakter najważniejszej struktury kościelnej, na co zwraca się uwagę do dzisiaj.

G. Schulz we wstępie do książki stwierdza, że tylko z tego punktu widzenia da się zrozumieć nie tylko historię Cerkwi, ale i całej porewolucyjnej historii Rosji XX wieku. Przełomowe znaczenie Soboru polegało m.in. na tym, że Kościół wykorzystał krótki okres porewolucyjny do uniezależnienia się od carskiej spuścizny po upadku dynastii Romanowów. Ponadto nie miały wpływu na ukonstytuowanie się samej Cerkwi i uchwały św. Soboru miały wydarzenia rewolucyjne. Procedura wyboru członków Soboru przebiegała oddolnie, poczynając od parafii; po raz pierwszy w tych głosowaniach brały udział równouprawnione kobiety, a większość uczestników Soboru stano-

---

¹ *Bolszewickie panowanie a Kościół prawosławny w Rosji. Sobór krajowy 1917/1918. Źródła i analizy.*